

OKVIR IN AVTORJI *PESMIŠKE HRANICE* ELIZABETE TRIPLAT IZ LETA 1829

Matjaž Ambrožič

Teološka fakulteta, Ljubljana

matjaz.ambrozic@teof.uni-lj.si, matjaz.ambrozic1@guest.arnes.si

DOI:10.4312/Obdobja.36.155-162

Med rokopisnim gradivom, ki ga hrani župnijski arhiv na Breznici, se je ohranil zvezek formata 19 × 12 cm, na čigar platnicah je trivrstični zapis naslova, datacije in soavtorice pesniške zbirke v bohoričici: *Pesmiška hraniza 1829 Elizabeta Triplat*. Grafološka analiza, narejena na podlagi izvornika in primerjav sočasnih vpisov v krstno knjigo, je pokazala, da je med pesmimi štirih različnih rok tretja skupina pesmi izpod peresa Matevža Ravnikarja, prva in četrta pa je verjetno delo neznanih duhovnikov. Drugo skupino pesmi je verjetno napisala doslej neznana pesnica Elizabeta Triplat. Pesmi se večinoma nanašajo na svetopisemske osebe in vsebino, obravnavajo pa teološke tematike odrešenja, odpuščanja in milosti. Pesmi s svetniško tematiko spodbujajo bralca k posnemanju njihovih kreposti. Pesmi so služile utrjevanju »janzenistično«¹ umerjene pobožnosti, saj v njih ni čutiti baročnega čustvovanja ali nekritičnega povzemanja svetniških legend.

rokopisi, slovensko slovstvo, razsvetljenstvo, Elizabeta Triplat, Franc Salezij Christian, Matevž Ravnikar - Poženčan

The manuscripts kept in the parish archives in Breznica include a 19 × 12 cm notebook, the cover of which bears the three-line title, the date and the name of the co-author of the poetry collection in the Bohorič alphabet: *Pe/miška hraniza 1829 Elizabeta Triplat*. A graphological analysis, based upon comparisons of the original manuscript and the contemporary entries in the register of baptisms, revealed that among the four groups of poems in the manuscript, the third group should be attributed to Matevž Ravnikar - Poženčan, while the first and the fourth group were created by unknown priests. The second group of poems was probably penned by Elizabeta Triplat – a hitherto unknown Slovene poet. The poems refer to Biblical characters and content, they deal with the theological themes of redemption, remission, and grace. Poems discussing saints encourage the reader to replicate their virtues. They were used to strengthen »Jansenism«¹-oriented devotion since the poems do not contain any euphoric emotions or uncritical legends revolving around the lives of saints.

manuscripts, Slovene literature, Enlightenment, Elizabeta Triplat, Franc Salezij Christian, Matevž Ravnikar - Poženčan

1 Okvir in avtorji *Pesmiške hranice* Elizabete Triplat iz leta 1829

Med rokopisnim gradivom, ki ga hrani župnijski arhiv na Breznici, se je ohranil zvezek formata 19 × 12 cm, na čigar platnicah je trivrstični zapis naslova, datacije in imena soavtorice: *Pesmiška hraniza 1829 Elizabeta Triplat*. Zvezek je v svežnju

dokumentacije našel avtor članka poleti leta 1988, ko je urejal staro knjižnico in arhiv. Takratni župnik Jože Klun je poskrbel, da sta si pesmi še istega leta ogledala akad. prof. dr. Anton Trstenjak kot grafolog in dr. Boris Paternu kot prešernoslovec. Slaviistična stroka je bila do rokopisa zadržana in domnevnega Prešernovega avtorstva dveh pesnitev ni potrdila. Grafološka analiza, narejena na podlagi izvirnika in primerjav sočasnih vpisov krstov v krstno matično knjigo, je pokazala, da zapisa pesmi, ki sta se zdela podobna Prešernovi roki, izvirata izpod peresa brezniškega kaplana Matevža Ravnikarja - Poženčana, čeprav druga pesem verjetno presega njegov pesniški domet. Avtorstvo prve skupine pesmi je grafološko mogoče pripisati neznanemu duhovniku, četrte pa drugemu, prav tako neznanemu duhovniku. Le drugo skupino pesmi v pesniški zbirki lahko pripišemo Elizabeti Triplat.

Domnevamo, da je svojevrstna pesniška zbirka podeželskih duhovnikov in pesnice Elizabete Triplat nastala pod pokroviteljstvom brezniškega župnika Franca Salezija Christiana. Časovni okvir nastanka *Pesmiške hranice* pojasni predvsem navzočnost pesnika in zbiratelja ljudskih pesmi Matevža Ravnikarja - Poženčana v vlogi Christianovega kaplana.

1.1 Naslovi in vsebina pesmi ter grafološka analiza rokopisov

V zvezek so pesnitve v bohoričici zapisali štirje avtorji. Nekatere so verjetno prirejani prevodi liturgičnih hvalnic, druge so vzete iz ljudskega izročila, tretje pa so prave avtorske pesmi. Vseh pesmi je 27, skupaj s prevodom Magnifikata pa 28. Naslovi pesmi ustrezajo njihovi vsebini, posamezne jih sploh nimajo.

Avtor prve skupine pesmi je anonimni duhovnik. Prvotno je pisec članka domneval, da bi bil to lahko Jožef Pogačar,¹ kar pa je izvedenec za grafologijo, Borut S. Pogačnik, zavrgel. Pesmi imajo naslednje naslove: Božična pesem (14 kitic), Pesem od novega leta (7 kitic), Pesem od svetega Štefana (6 kitic), Pesem na sveti večer (7 kitic), pesem brez naslova z božično vsebino (8 kitic), pesem brez naslova od Oljske gore in Jezusovega trpljenja (14 kitic), Pesem od vnebohoda Kristusovega (13 kitic), Pesem od sv. Rešnjega Telesa (7 kitic), Pesem od svečnice (7 kitic), pesem brez naslova z velikonočno vsebino (5 kitic), Pesem od križev (10 kitic), Kvaterna pesem z evharistično vsebino (6 kitic), pesem brez naslova z evharistično vsebino (6 kitic), pesem brez naslova o križanem Zveličarju (9 kitic); skupaj 14 pesmi.

Po strokovnem mnenju Boruta S. Pogačnika pisec naslovne strani in prve skupine pesmi ni Jožef Pogačar, ampak je le-to moral napisati nekdo drug, saj je po izvedenčevem mnenju tip pisave drugačen. Izvedenec je odkril tudi, da je Jožef Pogačar v nespornem primerjalnem gradivu že imel določene psihosomatske težave, ki so se kazale tudi v njegovem rokopisu. Pogačnik opozarja na aksiom, »da je pisava vedno

¹ Jožef Pogačar se je rodil 31. novembra 1757 v Dvorski vasi pri Begunjah na Gorenjskem. Mašnik je postal 11. decembra 1785 v Ljubljani. Sprva je kaplanoval pri Sv. Jakobu v Ljubljani, v Bohinjski Bistrici in na Rodinah od julija 1797 do marca 1799, ko je odšel za kaplana na Dovje. Na Rodine je prišel v pokoj, a je vseeno pomagal v dušnem pastirstvu v letih 1801–1810. V letih 1812–1813 je bil duhovni pomočnik v Logatcu, a je ponovno prišel na Rodine. Leto dni je bil provizor na Ovsišah, leta 1814 je odšel na Koroško Belo, nato pa se je dokončno vrnil na Rodine oz. Breznico, kjer je umrl 22. februarja 1829 (NŠAL: 572, šk. 375, Pokorn: Breznica, f. c, C. Kaplani).

odraz psihofizičnega stanja vsakokratnega pisca, kar pomeni, da se spreminja tako hitro, kot se spreminja to stanje. Zlasti je to razvidno pri pisavi oseb, ki so že kronično obolele.«²

Elizabeta Triplat je napisala drugo skupino pesmi: Pesem od sv. Angela Varuha (10 kitic), Pesem od svete Neže Politane ordna svetega Dominika³ (10 kitic), Pesem od sv. Rešnjega Telesa (5 kitic), Pesem od sv. Rešnjega Telesa (4 kitice), Pesem od Jezusa (5 kitic), Pesem od Marije (6 kitic); skupaj 6 pesmi.

Glede njene pisave je na podlagi mnenja Boruta S. Pogačnika mogoče domnevati, »da je to morda ženska pisava, čeprav opozarja na dognanje Carla Gustava Junga, da je spol v bistvu bolj psihološka kot biološka razsežnost, saj je prav glede vsebnosti animusa pri ženskah in anime pri moških, zlahka narediti napako v presoji.«⁴ Kljub temu se Pogačniku zdi, da je rokopis druge skupine pesmi vendarle delo Elizabete Triplat.

Matevž Ravnikar - Poženčan je avtor dveh pesnitev: Pesem od svetih kraljev (13 kitic) in Pesem za sveti večer (7 kitic). Druga je kratka božična igrice, v kateri nastopajo pastirji in angeli ter pastirček Izak. Vmes pesnik vplete tudi *pastirsko veselico* in zaključni nauk. Pesnitev je zelo kakovostna in presega običajno raven pesništva tedanje dobe, zato ne izključujemo, da jo je Ravnikar prepisal iz neohranjene Prešernove predloge.

Za Ravnikarjevo pisavo so značilni predvsem stranski valoviti okraski na črkah M in N ter pentljasti prepleti padajočih V-potez pri črkah M, N in V. Pisava izdaja tudi močan pritisk na pero, ki se odraža na papirju. Po pregledu strokovnjaka za forenzično preiskovanje pisav je bilo mogoče ugotoviti, »da obe pesnitvi nedvomno sodita v pesniški opus Matevža Ravnikarja, kar je mogoče ugotoviti iz samega tipa pisave, ki ustreza osebi, stari med 25 in 30 let. Podrobna analiza rokopisa je pokazala, da je oblikovna, gibalna in prostorska slika pisave po Bernhardu Wittlichu in Robertu Heissu ustrezna vsem trem slikam pri nespornih zapisih Matevža Ravnikarja - Poženčana. Tudi splošna slika pisave daje vtis istega pisca z vidika odnosa pisca do pisnega prostora in njegovih posebnosti, ki so mu bile lastne, kot npr. obogatitve črk, posebno dodajanje nekaterih polkrožcev, ki jih šolska predloga za te črke ni zahtevala ali predvidevala.«⁵

Sprva je avtor članka četrto skupino pesmi pripisoval kaplanu Primožu Kuharju,⁶ a je rokopis verjetno delo drugega anonimnega duhovnika, ki je napisal naslednje pesmi: Od Kristusovega trpljenja (9 kitic), Od sv. Rešnjega Telesa (4 kitice),

² Strokovno mnenje Boruta S. Pogačnika, univ. dipl. sociologa, psihoterapevta in psihologa pisave, stalnega sodnega izvedenca za forenzično preiskovanje pisav.

³ Pesem od sv. Neže Neapeljske reda sv. Dominika. Svetnica je bila dominikanka.

⁴ Glej opombo 2.

⁵ Glej opombo 2.

⁶ Primož Kuhar se je rodil 29. maja 1800 v Gradu pri Cerkljah na Gorenjskem. Mašnik je postal 29. avgusta 1829. Njegovo prvo in zadnje delovno mesto je bila brezniška župnija. Najprej je bil od novembra 1829 do septembra 1830 subsidiar – duhovni pomočnik, potem pa kaplan do sv. Jurija – 24. aprila 1831. Bolehen je odšel na svoj dom, kjer pa je že 5. maja 1831 umrl (NŠAL: 572, šl. 375, Pokorn: Breznica, f. c., C. Kaplani).

Od Matere Božje (4 kitice), Od Matere Božje (4 kitice), prevod Magnifikata – Marijine hvalnice, Božična (4 kitice); skupaj 5 pesmi in prevod Magnifikata.

Glede četrte skupine pesmi je Pogačnik mnenja, »da je to rokopis osebe z močno energijsko opremljenostjo, ki je ekstrovertna in polna elana, česar pa pisava Primoža Kuharja ne kaže. Izhajajoč iz aksioma, da je pisava odraz psihofizičnega stanja, Kuhar zanesljivo ni pisec tega sklopa pesmi. Omenjeni sklop pesmi kaže na pisca, ki je poln moči in energije in nima nobenih zdravstvenih in drugih težav. Pisava razodeva osebo, ki ima močan gon po sporočanju, kar ji omogoča prej omenjena vitalnost.«⁷

1.2 Namen pesmi in pesniške zbirke

Nekatere pesmi so bile uporabne za prepevanje, saj imajo pri zadnjih vrsticah pripisano krajšavo *rep.* [repetitio] – pesemski refren. Prav s pomočjo pesmi oz. z njihovim morebitnim prepevanjem se je v srce preprostega, pogosto nepismenega človeka, najhitreje in najbolj učinkovito vtisnila njihova vsebina.

Pesmi so služile utrjevanju »janzenistično« umerjene pobožnosti, saj v njih ni čutiti pretiravanja ali nekritičnega povzemanja svetniških legend. Izjemoma je dramatično stopnjevanje baročnih občutij ob nizanju poškodb in ran ter pojavov ob Jezusovi smrti mogoče zaznati le v pesmi o križanem Zveličarju. Pesmi so večinoma napisane na temelju svetopisemskih poročil o Jezusovem rojstvu, trpljenju, vstajenju in vnebohodu, ki jih pesniki interpretirajo v preprostih ljudem razumljivi govoric. V njih nastopajo svetopisemske osebe (angeli, Adam, Jona, Herod, pastirji, Juda Iškarijot, sv. Janez Evangelist, zlasti pa Jezus in Marija) in grešnik, ki so mu pravzaprav namenjene za gojitev spokorne drža in dosego srečne večnosti. Pomembne so torej za razumevanje Božjega razodetja in odrešenja grešnega človeka kot posameznika.

V posameznih pesmih je zaznaven odmev igrive baročne ljudske duhovnosti, ki po skoraj 50 letih od jožefinskih reform še ni popolnoma utonila v pozabo. Pesmi so bile zato primerne za uporabo pri ljudskih pobožnostih in za seznanitev vernikov z osrednjimi verskimi resnicami o Božji Materi, učlovečenju Božjega Sina in Jezusovem rojstvu, trpljenju, smrti in vstajenju, vključno z vnebohodom. Binkoštna tematika v njih ne zasledimo. Poudarek je vsekakor na razumevanju pomena Jezusovega učlovečenja, da za grešnika trpi, umre, a tudi vstane od mrtvih in ga hrani ter posvečuje s sv. evharističnim zakramentom.

Že iz naslovov se da razbrati, da so pesmi vsebinsko vezane na dva največja krščanska praznika: veliko noč in božič. Številne imajo za predmet Jezusovo trpljenje, zato jih liturgično povezujemo s postnim časom. Pesem za sveti večer je kakovostno dramsko delo, saj gre za kratko igrico z izjemno živahnim ritmom. Pomemben delež v zbirki imajo pesmi z evharistično vsebino, druge pa imajo marijansko in svetniško vsebino. Preseneti nas tudi izrazito pesniški prevod Magnifikata izpod peresa drugega anonimnega duhovnika z drobnimi popravki župnika Gašperja Šokliča.

Glede na teološko obravnavo svetopisemskih, odrešenjskih in svetniških tematik je razvidno, da so pesmi večinoma napisali duhovniki, četudi je v nekaterih mogoče

⁷ Glej opombo 2.

zaznati prvine ljudskih pesmi. Izražanje temeljnih verskih resnic o Jezusovem rojstvu, trpljenju, vstajenju in evharistični navzočnosti s teološkega vidika preveč očitno presega moč običajnega ljudskega pesništva tedanje dobe. Obravnavanje teoloških tem odrešenja, odpuščenja in milosti je vseskozi korektno. Pesmi zlasti povečujejo Marijino vlogo in moč njene priprošnje.

O rokopisni pesniški zbirki »prve« slovenske pesnice Elizabete Triplat lahko rečemo, da gre za svojevrsten spominski zvezek, v katerega je poleg svojih dala zapisati duhovniškim poetom njihove pesmi. Njene pesmi iz druge skupine so zapisane z lepopisno kurzivno pisavo, ki izdaja žensko roko. Večinoma ženske v tistem času še niso bile pismene, vendar pa med gorenjskimi kmečkimi dekleti poznamo izjeme. To velja za Elizabetino generacijo žensk, ki so bile v vaseh pod Stolom deležne osnovnošolske izobrazbe v župnijski šoli. Nekatere izmed njih so starši dali v razne »nunske šole« na Koroškem in Kranjskem, kjer so se dodatno izobrazile v pisanju, računanju, nemščini in raznih gosposinjskih opravilih.⁸

Naj opozorimo še na dvoumen naslov pesniške zbirke: *Pesmiška hranica* – torej hrana za dušo ali *Pesmiška hranica* – zvezek, v katerem so hranjene pesmi ali celo oseba, ki hrani pesmi.⁹ Po zaslugi pričevanja Lenke Prešeren vemo, da je bila kuharica v brezniškem župnišču tisti čas neka Polona (NUK: Ms. 1390, m. 116, Zupan: Črtice B, f. 28r), Elizabeta pa je bila morda njena pomočnica pri oskrbi domačih duhovnikov in je bila z njimi v stalnem stiku. Le tako si lahko razložimo njihovo naklonjenost.

2 Osebe, povezane s *Pesmiško hranico*

2.1 Elizabeta Triplat (1791–1851)

V najstarejši krstni knjigi jožefinske župnije Rodine najdemo vpisa krstov dveh Elizabet Triplat. Prva je bila rojena 17. novembra 1791 ob 3.00 zjutraj v Žirovnici 13, p. d. Pri Birtovc. Oče Jurij Triplat [Trippott] je bil podložnik blejskega gospostva, mati pa je bila Uršula roj. Zupančič. Botrovala sta Jakob Finžgar in Marija Legat, krstitelj pa je bil kaplan Jakob Machtig (ŽA Breznica: K 1783–1837: 28). V letih 1829–1851, ko je v statusu zabeležena njena smrt, je kot samska ženska živela v sosednji hiši s samsko sestro Marijo; od leta 1848 pa tudi skupaj z družino nečaka Jožefa Triplata. Verjetno se je v hišo preselila že okoli leta 1812, ko je na domu zagospodaril brat Blaž (ŽA Breznica: Catalogus 1829: Sherouniza N° 13). Elizabeta Triplat je umrla doma 23. januarja 1851 zaradi oslabelosti (NŠAL: Breznica, M 1848–1916: 11).

Druga Elizabeta Triplat se je rodila 19. novembra 1798 ob 17.00 v Mostah 20, p. d. Pri Baudu. Oče Jožef Triplat je bil podložnik blejske otoške proštije, mati pa je bila Jera roj. Žumer.¹⁰ Boter je bil Peter Paradiš, botra Mina Malej, krstitelj pa kaplan

⁸ Takšno izobrazbo je že generacija prej pridobila tudi Prešernova mati Mina. Premožni starši so jo še kot otroka poslali v Beljak in pozneje v ljubljanski nunski samostan. Zaradi izobrazbe je svoje otroke znala ne samo vzgajati, ampak tudi poučevati.

⁹ Pleteršnikov slovar: hranica v pomenu *die Bewahrerin* – ohranjevalka.

¹⁰ Prvič je bil Jožef Triplat [Triplot] poročen z Nežo, katere rojstni priimek pa v statusu ni vpisan (ŽA Breznica: Liber eorum 1780: Hochenprugg N° 20).

Jakob Machtig (ŽA Breznica: K 1783–1837: 64). Kasneje sled za to Elizabeto v matičnih knjigah izgine, saj se je verjetno omožila v drugo župnijo.

Žirovniška Elizabeta je leta 1829 takratnemu kaplanu Matevžu Ravnikarju morala biti dobro poznana, saj je prav on istega leta začel pisati nov *Status animarum* župnije Breznica, v katerem je zabeležil njen samski stan (ŽA Breznica: Catalogus 1829: Sherouniza N° 13). Vsekakor pa je bila v tesnem stiku s še dvema anonimnima duhovnikoma, ki sta ji zapisala pesmi v pesniško zbirko.

Domnevamo, da je bila Elizabeta blizu tudi ostarelemu župniku Francu Saleziju Christianu, ki se je tudi sam občasno ukvarjal s prevajanjem in pesnikovanjem, vendar pa za *Pesmiško hranico* ni prispeval svojih pesmi. Vsekakor je bil podpornik pesniškega ustvarjanja, brezniško župnišče pa je bilo kraj za zbiranje poetov. Iz ustnega izročila je znano, da sta se pri župniku Christianu ustavljala tudi domačina Matija Čop in France Prešeren.

Zaradi onemoglosti je imel župnik Christian v zadnjih letih kaplana in duhovnega pomočnika. Lenka Prešeren je glede župnikove starostne oslabeledosti vedela povedati naslednje: »Na Breznici so bili pa Christian že zelo bolehn; poprej so bili silno debeli – potem so pa leto in dan ležali in shujšali, da so ljudje rekli, da so jetiko imeli. Muham so jih morali braniti, tako so oslabeledi. Tonej¹¹ je včasih zadremal, potlej so pa začeli se kregati: ‘Te babe so zanič – Polona, kuharica. Pojte,¹² pa Tonej naj pride.’ Potem je šel tiho vun in nazaj prištorkljal in so se še jezili nad ‘babe’.« (NUK: Ms. 1390, m. 116, Zupan: Črtice B, f. 28r)

Imena takratnih stanovalcev v brezniškem župnišču so poznana iz statusa. Leta 1829 je v njem zabeležen na prvem mestu župnik Franc Salezij Christian, na drugem pa kaplan Matevž Ravnikar. »Kuharica Polona« je vpisana kot Apolonija brez navedbe priimka, poleg nje pa je vpisana Katarina Ažman. Tudi »Tonej« je vpisan brez priimka. Kaplan Primož Kuhar je vpisan za župnikom Gašperjem Šokličem, ki je župnijo prevzel leta 1831 (ŽA Breznica: Catalogus 1829: Bresniza N° 14). Jožef Pogačar v statusu ni vpisan, ker je umrl že februarja 1829, ko je bila družinska knjiga šele v nastajanju. Omemba »bab« namiguje, da so poleg Polone in Katarine pri delih v župnišču pomagale tudi druge ženske. Med njimi je bila verjetno najbolj priljubljena prav Elizabeta Triplat, ki se je ob stikih z duhovniki navdušila za pesnikovanje.

2.2 Karel Franc Salezij Viljem Christian, župnik

Prvi rodinsko-brezniki župnik je bil Karel Franc Salezij Viljem Christian. Kar 47 let je župnikoval v vaseh pod Stolom; 38 let na Rodinah, nazadnje pa še 9 let na Breznici.

Rodil se je 12. januarja 1756 v Ljubljani kot sin zdravnika Janeza Krstnika Christiana. Šolal se je v jezuitskem kolegiju, kjer je bil sošolec matematika barona Jurija Vege in dramatika Antona Tomaža Linharta. Vsi trije so bili odličnjaki. Kot dijak je leta 1773 izdal pesnitev na čast ljubljanskemu knezoškofu Leopoldu Jožefu

¹¹ Tonej je bil farovski hlapec.

¹² Narečno: pojdite, odidite.

grofu Petazziju¹³ (Glonar 1925–1932: 78). Tudi bogoslovje je dokončal v Ljubljani. V duhovnika je bil posvečen na »cesarski naslov«¹⁴ 18. decembra 1779. Najprej je kratek čas služboval v Mošnjah, nato pa je bil kaplan v Radovljici. 14. aprila 1783 je prišel na Rodine (Pokorn 1908: 264).

Christian je bil delaven in podjeten župnik. Leta 1821 je zgradil novo župnijsko cerkev in župnišče na Breznici, kamor je dal prestaviti župnijski sedež z Rodin. Glede spovedovanja in sklepanja zakonov je bil strog. Umrl je 3. februarja 1830 (ŽA Breznica: Catalogus 1829: Bresniza N° 14).

Lenka Prešeren je o njegovi pesniški in prevajalski dejavnosti povedala: »Za sv. Avgušтина, leta 1821, so Christian naredili pesem 'Nebeško mesto Jeruzalem, miru kraj lep večnega – je zidan iz živega skalovja – od nas do nebes gori greš' in so hoteli, da so jo vsako leto ob sv. Avguštinu peli. G. Jurij so rekli, da je iz latinskega.¹⁵ In veliko družih so iz latinskega prestavili Christian.« (NUK: Ms. 1390, m. 116, Zupan: Črtice C, f. 18r)

2.2.1 Christianova knjižnica

V oporoki župnika Franca Salezija Christiana z dne 14. julija 1829 je zapisano: »Alle meine Bücher, das ist meine ganze vorhandene Bibliothek, solle bey dem Pfarrhofe Bresnitz inventarisch verbleiben, somit als ein Eigenthum bey dieser Pfarre behalten werde« (ŽA Breznica: Oporoka župnika Christiana).

Christianova knjižnica je za podeželskega župnika dokaj bogata. Hrani 290 knjig, ki so bile natisnjene pred letom 1800. Tri najstarejše so iz 16. stoletja. Knjige so predvsem iz teološke stroke: konkordance, stari kodeksi, latinsko *Sveto pismo*, sveto-pisemski komentarji, knjige iz moralke, pastoralke, meditacije, pridigarški pripomočki (npr. patra Rogerija) ... Med arhivskim rokopisnim gradivom se je nahajal tudi zvezek *Pesmiške hranice*.

2.2.2 Christianova župnijska šola

Otroci so v župnijski šoli na Rodinah obiskovali enorazrednico. Med njimi je bila tudi Elizabeta Triplat. Prvi naj bi na njej poučeval rodinski kaplan Jakob Machtig (1789–1807). Letni obračun stroškov, ki ga je 7. julija 1806 napravil župnik Christian, potrjuje, da je na Rodinah župnijska šola delovala (NŠAL: *Šolstvo*, šk. 30, D Radovljica, Ž Rodine, št. 7/715). Iz najstarejšega statusa župnije Rodine izvemo za prvega rodinskega učitelja neduhovnika. To je bil Thomas Podershej (Tomaž Poderžaj), »Schullehrer« – učitelj, ki je umrl 7. decembra 1817 (ŽA Breznica: Liber eorum 1780: Rodain Nr. 2).

¹³ *Auf den Tod des H. Leopold Joseph, Bischofes von Laibach aus dem gräflichen Hause von Petazzi. Leichengesang, gesungen in der Academie zu Laybach.*

¹⁴ Deželnoknežji naslov.

¹⁵ V resnici je šlo za prepesnitev latinske pesmi večernic ob priložnosti posvetitve cerkve: »Coelestis urbs Jerusalem, beata pacis visio, quae celsa de viventibus, saxis ad astra tolleris.«

2.3 Matevž Ravnikar, kaplan in župnijski upravitelj

Matevž Ravnikar - Poženčan se je rodil 31. avgusta 1802 v Poženiku pri Cerkljah na Gorenjskem. Starša Valentin in Helena sta bila zelo ubožna. V šolah se je pridno učil in bil 24. septembra 1825 posvečen v duhovnika. Do oktobra 1828 je bil kaplan v Železnikih, potem na Breznici do avgusta 1830 in nato še v Stari Loki do leta 1831 (Lavrenčič 1890: 134–135). Po smrti župnika Christiana je bil župnijski upravitelj.

Precej se je ukvarjal s pesnikovanjem, zlasti pa je navdušeno zbiral narodne pesmi in ostalo narodno blago. K temu sta ga spodbudila Franc Metelko in posredno tudi František L. Čelakovsky. V pesmih se je poskušal že leta 1823 ter v njih do smrti dobro napredoval. Njegovi spisi in pesmi so bili objavljeni v *Novicah*, *Drobtinica*, *Zgodnji Danici*, *Ljubljanskem časniku*, *Slovenskem glasniku* in v Vodnikovem *Spome-niku*, kjer opeva pravljico o Brnikarjevem gradu. Prevajal je iz francoščine, hrvaščine in nemščine. Umrl je 14. februarja 1864 kot župnik v Predosljah pri Kranju. Njegovo zapuščino je objavila Matica Slovenska v svojem *Letopisu* leta 1867. Po njegovi smrti so našli mnogo rokopisnega gradiva (Priatelj 1955–1985: I, 129, 207, 220, 267, 330, 364; II, 67, 296, 309, 408; Marn 1878: 1–18).

Viri

Nadškofijski arhiv Ljubljana [= NŠAL]: Breznica, M 1848–1916.

Nadškofijski arhiv Ljubljana [= NŠAL]: *Šolstvo*, šk. 30, D Radovljica, Ž Rodine, št. 7/715.

Nadškofijski arhiv Ljubljana [= NŠAL]: 572, šk. 375, Pokorn, Franc: Breznica, f. c, C. Kaplani.

Narodna in univerzitetna knjižnica [= NUK]: Ms 1390, m. 110, Zupan, Tomo: Kar je brat Ivan in Prešenianis zapisal.

Narodna in univerzitetna knjižnica [= NUK]: Ms 1390, m. 110, Zupan, Tomo: Rodbinsko Mosta.

Narodna in univerzitetna knjižnica [= NUK]: Ms 1390, m. 116, Zupan, Tomo: Črtice iz dr. Prešerin-ovega življenja ter sploh od Ribič-eve rodovine B, f. 28r; C, f. 18r.

Župnijski arhiv Breznica [= ŽA Breznica]: Liber eorum, qui ad Pashale examen componere debent 1780.

Župnijski arhiv Breznica [= ŽA Breznica]: K 1783–1837.

Župnijski arhiv Breznica [= ŽA Breznica]: Pefmifka hraniza 1829 Elisabeta Triplat.

Župnijski arhiv Breznica [= ŽA Breznica]: Catalogus Parochiae B. M. V. Dolorosae in Bresniza 1829.

Literatura

GLONAR, Joža, 1925–1932: Christian (Karl) Franc Salezij. Izidor Cankar idr.: *Slovenski biografski leksikon*, 1. zv. Ljubljana: Zadržna gospodarska banka. 78.

LAVRENČIČ, Ivan, 1890: *Zgodovina cerkljanske fare*. Ljubljana: Anton Golobič.

MARN, Josip, 1878: Matej Ravnikar Poženčan. *Jezičnik* 16. 1–18.

POKORN, Frančišek, 1908: *Šematizem duhovnikov in duhovnij v ljubljanski nadškofiji l. 1788*. Ljubljana: Knezo-škofijski ordinariat ljubljanski.

PRIJATELJ, Ivan, 1955–1985: *Slovenska kulturnopolitična in slovstvena zgodovina 1848–1895*, I–VI. Ljubljana: Državna založba Slovenije.